

selâmlık ve mâbeyn dairesi arasında idi ve aslında birbiriyle bağlantılı biri büyük, diğeri küçük iki ayrı havuzdan oluşuyordu. Deniz tarafında bulunan 10-15 cm. derinliğindeki küçük havuzun fıskiyesinden çıkıp teknesinde biriken sular ince oluklardan geçmek suretiyle dolambaçlı bir su yolu şebekesine, oradan da bir çağlayan gibi büyük havuzun teknesine dökülürdü. Havuzun her iki ekseninin uçlarında bulunan madenî fıskiyelerden üçü ağızlarından su akan kuğu şeklindeydi. Gerek orijinal mimari özellikleri, gerekse Boğaziçi'nin en eski ve en büyük yalılarından biri olması sebebiyle Türk mimarlık tarihi açısından ayrı bir önem taşıyan Hasib Paşa Yalısı, 14 Ekim 1973'ü 15 Ekim'e bağlayan gece saat 01.30 sıralarında çıkan şüpheli bir yangında dört yanından birden tutuşarak tamamen yanmıştır; kalıntıları ve arazisi 1991 yılında beri Sabancı ailesinin mülkiyeti altındadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Perihan Balci, *İstanbul Evleri ve Boğaziçi Yalıları*, İstanbul 1945, tür.yer.; Sedat Hakkı El-dem, *Türk Evi Plan Tipleri*, İstanbul 1954, s. 165; a.mlf., *Türk Bahçeleri*, İstanbul 1976, s. 147, 150; a.mlf., *Boğaziçi Anıları*, İstanbul 1979, s. XVII, 326, 338-341; a.mlf., *Boğaziçi Yalıları II: Anadolu Yakası*, İstanbul 1994, s. 199-213; a.mlf., "Boğaziçi Anıları", *Sanat Dünyamız*, sy. 1, İstanbul 1974, s. 8, 10; Macide Eki-moğlu, *Boğaziçi Anadolu Yakası Yalıları* (lisans tezi, 1970, İÜ Ed.Fak. Sanat Tarihi), s. 62-64; Konyalı, *Üsküdar Tarihi*, II, 546; M. Lütfi Yazı-cioğlu, *Boğaziçi Kıyı Yapıları* (doktora tezi, 1980, İstanbul Devlet Mühendislik Mimarlık Akade-misi), tür.yer.; a.mlf., "Boğaziçi Yalı Yaşamı", *Taş*, II/5, İstanbul 1987, s. 22, 26; Yusuf Halûk Şehsuvaroğlu, *Boğaziçi'ne Dair*, İstanbul 1986, s. 267, 268; a.mlf., "Boğazın Anadolu Kıyısında Eski Yalıları", *Radio Mecmuası*, sy. 56, İstanbul 1946, s. 6; a.mlf., "Beylerbeyi'nde Hasip Paşa Yalısı", *Hayat Mecmuası*, sy. 15, İstanbul 1963, s. 23; Semih Kalkavan, *Boğaziçi Yalılarında Plan Şemasına Bağlı Cephe İlişkisi ve Günümüze Etkileri* (yüksek lisans tezi, 1989, Mimar Sinan Üniversitesi Fen-Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bölümü), tür.yer.; Mün-evver Ayaşlı, *Dersaadet*, İstanbul 1993, s. 212-215; a.mlf., "Hasip Paşa Yalısı Hatıraları", *TTOK Belleteni*, XL/319 (1973), s. 13-14; Orhan Erdenen, *Boğaziçi Sahilhaneleri*, İstanbul 1993, II, 319-326; Mehmet Rebi Hatemi Baraz, *Beylerbeyi*, İstanbul 1994, II, 295-300; Çelik Güler-soy, "Hasip Paşa Yalısına Mersiyeye", *TTOK Belleteni*, XL/319 (1973), s. 9-10; Erdem Yücel, "Hasip Paşa Yalısı Tarihi", a.e., XL/319 (1973), s. 11-12; Yalçın Pekşen, "İstanbul ve Boğaziçi Hasip Paşa Yalısı Olmadan Düşünülemez", *Cumhuriyet*, İstanbul 30 Ekim 1973, s. 5; Beh-çet Ünsal, "Türk Boğaziçi'nin Yalıları ve Yalıları, Anadolu Yakası", *İstanbul Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi Dergisi*, sy. 3, İstanbul 1978, s. 88, 89, 95, 96; Celâleddin Ger-miyanoglu, "Beylerbeyi", *İst.A*, V, 2675; Halûk Sezgin, "Hasib Paşa Yalısı", *DBİst.A*, IV, 9.

HALUK KARGI

HASİRÎ

(الخصبي)

Hüseyn b. Hamdân el-Hasîbî
(ö. 346/957 veya 358/969)

İbnü'n-Nusayr'dan sonra
Nusayrîliğin ikinci kurucusu
sayılan kişi

(bk. NUSAYRİLİK).

HASİRÎ, Mahmûd b. Ahmed

(محمود بن أحمد الحصري)

Ebü'l-Mehâmid Cemâlüddin
Mahmûd b. Ahmed b. Abdisseyyid
el-Hasîrî el-Buhârî
(ö. 636/1238)

Hanefî fakihi.

Cemâziyelevvel 546'da (Ağustos-Eylül 1151) Buhara'da hasır dokumacılığıyla meşhur bir mahallede doğdu; "Hasîrî" nisbesi buradan gelmektedir. Fıkıh ilmini Buhara'da aralarında Kâdîhan'ın da bulunduğu âlimlerden öğrendi. Daha sonra tahsil için Nişâbur, Halep ve Şam gibi merkezlere yolculuk yaptı. Ebû Sa'd Abdullah b. Ömer es-Saffâr en-Nisâbü'rî, Radıyyüddin Ebû'l-Hasan Müeyyed b. Muhammed b. Ali et-Tûsî, Mansûr b. Abdül-mün'im b. Abdullah el-Furâvî ve İbrâhim b. Ali b. Hamek el-Mugîsî gibi âlimlerden ders aldı. Dimaşk'a yerleşerek Nûriye Medresesi'nde 611-636 (1214-1238) yılları arasında müderrislik görevinde bulundu. Aralarında Mecdüddin Abdullah b. Mahmûd el-Mevsilî, Reşidüddin İbnü'l-Muallim, Münzirî, Zekiyyüddin el-Birzâî, Hılâtî, Sibt İbnü'l-Cevzî, Mecdüddin İbnü'l-Adîm, Fâtüma bint İbrâhim el-Batâihiyye ve İbnü's-Sâbü'nî'nin de bulunduğu birçok talebe yetiştirdi. el-Melikü'l-Muaz-zam onun Nûriye Medresesi'ndeki fıkıh derslerine katılır ve kendisine saygı gösterirdi. Devrinin önde gelen Hanefî âlimlerinden biri olan Hasîrî, Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî'nin eserlerini rivayet ve şerhetmekle de tanınmıştır. 8 Safer 636'da (20 Eylül 1238) Dimaşk'ta öldü ve Süfiye Kabristanı'na defnedildi.

Eserleri. 1. *Hayrû'l-maflûb fi'l-İlmi'l-mergûb*. el-Melikü'n-Nâsir Dâvûd'a ithaf edilen eser bir fetva kitabıdır (Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, nr. 164). 2. *et-Tarîkatü'l-Hasîriyye fi 'İlmi'l-hilâf beyne's-Şâfi'iyye ve'l-Hanefiyye* (Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, nr. 366). 3. *et-Tahrîr fi şerhi'l-Câmî'i'l-kebîr*. Şeybânî'nin Hanefî fıkıhına dair meşhur eserinin şerhi

olup sekiz ciltten ibarettir (Süleymaniye Ktp., Hamidiye, nr. 222; Molla Çelebi, nr. 42-43; Şehid Ali Paşa, nr. 805-807; Cârullah Efendi, nr. 670-671). Ali Ahmed en-Nedvî, *et-Tahrîr*'in Hidîviyye Kütüphanesi'nde mevcut (nr. 52-58) altı ciltlik nüshasını esas alarak eserdeki fikhî kaideleri çıkarıp bir araya getirmiştir. Bir doktora tezi olan bu çalışma *el-Kavâ'id ve'd-davâbihtü'l-mustahtlaşa mine't-Tahrîr* adıyla yayımlanmıştır (Kahire 1411/1991). 4. *el-Muhtaşar (el-Vecîz) fi şerhi'l-Câmî'i'l-kebîr*. Aynı esere yaptığı iki ciltlik muhtasar bir şerhtir (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 1550, 1696; Kara-çelebizâde Hüsâmeddin, nr. 116; Beşir Ağa, nr. 295). 5. *Şerhu'l-Câmî'i's-sağîr*. Yine Şeybânî'nin Hanefî fıkıhına dair bir diğer eserinin şerhidir (bu eserlerin yazma nüshaları için ayrıca bk. Brockelmann, GAL, I, 178, 179, 473; *Suppl.*, I, 290, 653). Kaynaklarda Hasîrî'nin Şeybânî'nin *es-Siyerü'l-kebîr*'ini de şerhettiği kaydedilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Münzirî, *et-Tekmilâ*, III, 499; İbn Hallikân, *Ve-feyât*, IV, 259; Zehebi, *el-İber*, III, 228-229; a.mlf., *A'lâmü'n-nübela'*, XXIII, 53-54; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XIII, 152-153; Kureşî, *el-Cevâhirü'l-muqayye*, III, 431; İbn Tağriberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, VI, 313; İbn Kutluboğa, *Tacü't-terâcîm*, s. 69; Nuaymî, *ed-Dâris fi târihi'l-medâris* (nşr. Ca'fer el-Hasenî), Kahire 1988, I, 620-621; *Keşfü'z-zunûn*, I, 563, 568, 727; II, 1014, 1831; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, V, 182; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 205; Brockelmann, GAL, I, 178, 179, 473; *Suppl.*, I, 290, 653; *İzâhu'l-meknûn*, II, 33, 85; *Hediiyetü'l-ârifin*, II, 405; Zirikî, *el-A'lâm*, VIII, 36; Kehhâle, *Mu'cemü'l-müellifin*, XII, 147; Hacvî, *el-Fikrû's-sâmî*, II, 183; Ahmet Özel, *Hanefî Fıkıh Âlimleri*, Ankara 1990, s. 64; Ali Ahmed en-Nedvî, *el-Kavâ'id ve'd-davâbihtü'l-mustahtlaşa mine't-Tahrîr*, Kahire 1411/1991, s. 37-104.

CENGİZ KALLEK

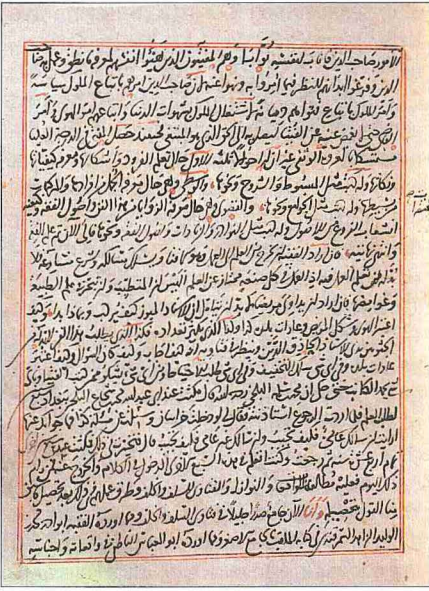
HASİRÎ, Muhammed b. İbrâhim

(محمد بن إبراهيم الحصري)

Ebü Bekr Muhammed b. İbrâhîm
b. Enûş el-Hasîrî el-Buhârî el-Hanefî
(ö. 500/1107)

Hanefî fakihi.

Hayatı hakkında kaynaklarda fazla bilgi yoktur. İlim tahsili için Irak, Hicaz ve Horasan'a seyahat etti; Şemsüleimme es-Serahsî'den ders aldı. Yetiştirdiği talebeler arasında kız kardeşinin oğlu Ebû Amr Osman b. Ali el-Bikendî ile Ebû Nasr İbn Mâkûlâ anılabilir. Hasîrî Zilkade 500 (Temmuz 1107) tarihinde Buhara'da vefat etti.

Muhammed b. İbrâhim el-Hasirî'nin *el-Hâvî fi'l-fetâvâ* adlı eserinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 1018)

Kaynaklarda adı geçen tek eseri, Hanefî mezhebinin muteber bir fûrû-i fıkıh kitabı olan *el-Hâvî fi'l-fetâvâ*'dır (Süleymaniye Ktp., Kasıdecizâde Süleyman Sırrı, nr. 264, Şehid Ali Paşa, nr. 1018, Cârullah Efendi, nr. 627). Mülîf, Ebû Ahmed Muhammed b. Velîd es-Semerkandî'nin *el-Câmi'u'l-aşgar*, Ebû'l-Abbâs en-Nâtîfî'nin *el-Vâkı'ât* ve *el-Ecnâs* adlı eserleri ile kendinden önce yazılmış çeşitli fetva mecmualarından nakillerde bulunmuştur. Bundan dolayı *el-Hâvî*, eserleri günümüze ulaşmayan bazı İslâm hukukçularının görüşlerini de yansıtmaya bakımından önemli bir kaynaktır.

BİBLİYOGRAFYA :

Hasirî, *el-Hâvî fi'l-fetâvâ*, Süleymaniye Ktp., Kasıdecizâde, nr. 264, vr. 2^a; a.e., Şehid Ali Paşa, nr. 1018, vr. 2^a-b; Kureşî, *el-Cevâhîrû'l-mudîyye*, III, 8; Taşköprizâde, *Tabakâtü'l-fukahâ*, Musul 1961, s. 80; Keşşû'z-zunûn, I, 624-625; Brockelmann, *GAL Suppl.*, III, 1221; Zirikî, *el-A'âm*, VI, 185; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'el-lifin*, VIII, 193; Yusuf Ziya Kavakçı, *XI ve XII. Asırlarda Karahanlılar Devrinde Mâvâra' al-Nahr İslâm Hukukçuları*, Ankara 1976, s. 65-67; Ahmet Özel, *Hanefî Fıkıh Âlimleri*, Ankara 1990, s. 42; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, II, 107.

SAFFET KÖSE

HASİRİZÂDE

MEHMET ELİF EFENDİ

(bk. ELİF EFENDİ, Hasirîzâde).

tarafından genişletilerek yenilenmiştir. Tekke, II. Mahmud tarafından 1231 (1816) ve 1252 (1836) yıllarında iki defa yeniden inşa ettirilmiş, bu arada tevhidhâneye bir hünkâr mahfili eklenerek tam teşekküllü bir tarikat kuruluşu niteliğine kavuşturulmuştur. II. Abdülhamid, zamanla harap olan binalarını 1305'te (1887) cümle kapısı hariç yeni baştan yaptırmıştır. Bu yapılar tekkenin son postnişini Elif Efendi tarafından tasarlantmıştır.

Tekkelerin kapatılmasından (1925) sonra Vakıflar İdaresi'nin mülkiyetine geçen tevhidhâne-türbe binası giderek harap olmuş, türbe kanadı çökerek tarihe karışmıştır. Şeyh Elif Efendi'nin oğlu Şeyh Yusuf Zâhir Efendi'nin damadı tarihçi ve yazar Midhat Sertoğlu'nun girişimiyle 1960'ların başında tevhidhâne Vakıflar tarafından tamir ettirilmiş, ancak onarımdan sonra yine kendi haline terk edilmiştir. 1979'da bazı hayır sahipleri tarafından çatısı elden geçirilen yapı bugün çökme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Son yıllarda tevhidhânenin bir kısım kütâbeleri ve süsleme ayrıntıları çalınarak satılmıştır. Hasirîzâde ailesinin mülkü olan harem-selâmlık binası 1970'lere kadar kısmen mesken olarak kullanılmış, 1983 yılında içindeki kıymetli hat levhaları, tarikat eşyası ve kitaplarla birlikte yanarak tarihe karışmıştır.

Tekkenin meşihâtı sonuna kadar Sa'diyye'ye bağlı kalmış, bânisinin neslin-den gelen ve Hasirîzâdelere olarak anılan ailenin tasarrufunda bulunmuştur. Mustafa İzzî Efendi'nin oğlu ikinci postnişin Şeyh Süleyman Sıdkı Efendi (ö. 1253/1837) güzelliğinden ötürü Şeyh Sülün lakabı ile tanınırdı. Fatih Çarşamba'daki Murad Molla Tekkesi şeyhi ve aynı semtteki Mesnevîhâne Tekkesi'nin bânisi, devrinin en ünlü mesnevîhanı Nakşibendiyye'den Şeyh Murad Efendi'den *Megnevî* okuyarak icâzet almış, ayrıca Mevleviyye ve Nakşibendiyye tarikatlarına da intisap etmiştir. Hasirîzâde Tekkesi'nin tarihinde Mevleviyye ile olan yakınlığı ve tekkede *Megnevî* eğitimi Süleyman Sıdkı Efendi ile başlamıştır. Süleyman Sıdkı Efendi'nin büyük oğlu İsmâil Necâ Paşa askerlik mesleğini seçmiş, ortanca oğlu Şeyh Hasan Rızâ Efendi (ö. 1302/1884) küçük kardeşi Ahmed Muhtar Efendi ile birlikte posta oturmuşsa da aşırı cezbeli yaratılışı yüzünden 1864 yılında meşihatı terkederek Üsküdar'da bir evde inzivâyâ çekilmiştir.

HASİRİZÂDE TEKKESİ

İstanbul Sütüce'de bulunan, son devir tekke mimarisinden önemli örneklerinden bir Sa'dî tekkesi.

Hasircizâde Tekkesi olarak da anılan tekke, Beyoğlu ilçesinin sınırları içinde bulunan Sütüce semtinde Elif Efendi sokağı ile Çavuşbaşı Mescidi'nin sınırladığı bir arsada yer alır. Tekkenin bânisi Hasirîzâde Şeyh Mustafa İzzî Efendi (ö. 1239/1823-24), Mısır'ın Demeñhür şehrinden olup Hasirci Hoca lakabıyla tanınan Şeyh Halil Efendi'nin oğludur. Sa'diyye tarikatının İstanbul'daki en eski faaliyet merkezlerinden Eyüp'te Taşlıburun Tekkesi'nin beşinci postnişini Kırmırlı şeyh Süleyman Sıdkı Efendi'nin damadı ve halifesi olan Mustafa İzzî Efendi mürşidinin vefatı üzerine Sütüce'ye taşınmış, bir müddet sonra kiracı olarak oturduğu evi çevresindeki bir araziyle birlikte satın alarak 1199'da (1785) kendi tekkesini kurmuş, 1201 (1787) yılında da vakfiyesini düzenlemiştir.

Bu ilk yapının mütevazı ölçülere sahip bir zâviye olduğu tahmin edilebilir. Nitekim kuruluşundan kısa bir süre sonra muhtemelen XIX. yüzyılın başlarında, Mustafa İzzî'nin kardeşi saray hasirci-başı Emin Ağa'nın aracılığı ile III. Selim